

SATVERSMES TIESAS TIESNESIS

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. Fakss: 67830770. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Satversmes tiesas tiesneša

Jāņa Neimaņa

ATSEVIŠĶĀS DOMAS

lietā Nr. 2022-41-01

„Par likuma „Par padomju un nacistisko režīmu slavinošu objektu eksponēšanas aizliegumu un to demontāžu Latvijas Republikas teritorijā” 4. panta otrās daļas, 5. panta otrās un piektās daļas un 8. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 101. pantam”.

Satversmes tiesa 2023. gada 7. decembrī taisīja spriedumu lietā Nr. 2022-41-01 un atzina likuma „Par padomju un nacistisko režīmu slavinošu objektu eksponēšanas aizliegumu un to demontāžu Latvijas Republikas teritorijā” 4. panta otro daļu, 5. panta otro un piekto daļu un 8. panta pirmo daļu par atbilstošu Satversmes 1. pantam un 101. panta otrās daļas pirmajam teikumam.

Nevaru piekrist vairākiem šā sprieduma secinājumiem.

Atsevišķajās domās izmantošu spriedumā lietotos saīsinājumus.

1. Satversmes tiesa secināja, ka Likumā definētos objektus neaptvēra pašvaldību autonomā funkcija – rūpes par kultūru, jo šie pieminekļi esot bijuši padomju propagandas instruments un tādējādi pastāvējuši pretēji valsts nepārtrauktības principam (*sk. sprieduma 7.4. punktu*).

Šāds secinājums man nav pieņemams, jo daļa mākslu un kultūru divās daļās atkarībā no tā, kādu vēstījumu tā sniedz.

Ikvienā pieminekli, piemiņas zīmē, sienas gleznojumā mākslinieks ietver vēstījumu sabiedrībai. Tos izveido un uzstāda ar noteiktu mērķi vai nozīmi. Arī vēsturisku notikumu vai personību atgādnēs nav bezmērķīgas, bet ar politisku un ideoloģisku mērķi. Šādu atgādnju uzstādīšana norāda uz to, ko konkrētā politiskā iekārta uzskata par atmiņas vai atzīmēšanas vērtu. Šādi atmiņas un identitātes veidošanas mērķi ir gan demokrātiskām valstīm, gan arī autoritāriem un totalitāriem režīmiem. Jauna ideoloģija aizslauka vecās ideoloģijas elementus, tāpat kā jaunie aizved vecos ar ragaviņām uz mežu. Tomēr tas nenozīmē, ka vecajos laikos uzstādītie objekti vairs nepieder pie kultūras un pār tiem veiktā pārvalde kļūst par nelegitīmu.

Pieminekļus izvieto vietējā vidē. Tos var izvietot gan pēc valsts lēmuma, kurā atspoguļojas visas sabiedrības intereses, gan pēc vietējo iedzīvotāju vēlmēs. Tomēr izvietotais objekts „ieaug” vietējā vidē, tādēļ pašsaprotami, ka rūpes šiem objektiem kā daļu no vietējās kultūras ietilpst ikvienas pašvaldības vietējās jeb autonomajās funkcijās.

Tiesas secinājums par kultūras funkcijas dalīšanu atbilstoši ideoloģijai ir arī sistēmiski kļūdaini, jo:

1) Likums attiecas ne tikai uz publisko ārtelpu, bet arī publiskas personas iekštelpu, t.i., objektiem, kas izvietoti ēku iekštelpās. Šajā daļā Likums neskar pašvaldības īstenoto labiekārtošanas funkciju.

2) Likuma piemērošanai pašvaldībai ir jāizvērtē nevis objekta radītie apdraudējumi personu veselībai un dzīvībai vai kāds cits ar teritorijas labiekārtošanu saistīts aspekts, bet gan tieši objekta vēstījums. Proti, Likums nosaka, kāda veida kultūras izpaušme vairs nav pieļaujama un nosaka šīs kultūras ietvarā esošo objektu demontāžas pienākumus.

3) Likuma normas pašas nosaka, ka demontējamā objekta oriģinālajām detaļām vai fragmentiem var būt mākslinieciska vērtība, arhitektoniska kvalitāte vai kultūrvēsturiska vai izglītojoša nozīme, un paredz, ka šādā gadījumā objekts pirms demontāžas dokumentējams, izmantojot trīsdimensionālo lāzerskenēšanu, bet pēc demontāžas attiecīgās daļas jāiekļauj Latvijas Okupācijas muzeja krājumā (*sk. Likuma 5. panta pirmo daļu un 9. pantu*).

Līdz ar to apstrīdētās normas ierobežoja arī pašvaldības autonomo funkciju – rūpes par kultūru.

2. Tiesa spriedumā secināja, ka no valsts nepārtrauktības principa esot izrietējis pašvaldību pienākums pārtraukt padomju režīmu slavinošo objektu radīto negatīvo un prettiesisko ietekmi uz Latvijas valstiskumu, t.i., pašām jau sen demontēt Likumā noteiktajiem kritērijiem atbilstošos objektus.

Pirmkārt, katrs vispārējs tiesību princips ir tiesību norma, un kā tiesību normai principam arī ir savs noteikts saturs. Valsts nepārtrauktības principa būtība ir okupācijas leģitimitātes neatzīšana, proti, tas, ka Latvijas valsts ir turpinājusi eksistēt arī nacistiskās Vācijas un PSRS okupācijas laikā. Valsts nepārtrauktības principa tiesiskās sekas ir likumdevēja pienākums atjaunot valsti konstituējošos elementus, to vidū teritoriju, pilsoņu kopumu un valsts institūcijas, kā arī valsts simboliku. Tāpat valsts nepārtrauktības principa sekas ir okupācijas režīma nodarītā kaitējuma atlīdzinājuma pieprasīšanas tiesības. Tomēr valsts nepārtrauktības princips nenozīmē visaptverošu pienākumu faktiski atgriezt valsti stāvoklī, kādā tā bija pirms padomju un nacistisko režīmu okupācijas, iznīcinot visu laika gaitā radīto uzslāņojumu. Tas attiecas tikai uz valstiskuma jautājumiem pēc būtības: valsts varas atdošanu Latvijas tautas rokās atbilstoši tās suverēnajai gribai un to tiesisko attiecību, kas Latvijā pastāvēja pirms okupācijas, atzīšanu un iespēju robežās – atjaunošanu.

Valsts nepārtrauktība jānošķir no valsts pienākuma atklāt vēsturisku patiesību, skaidrot okupācijas notikumus un novērst okupācijas atstātās ideoloģiskās sekas. Tādēļ arī ir nošķirama pieminekļu nojaukšana kā galējais līdzeklis no pieminekļu saglabāšanas, pievienojot tiem skaidrojumu – tie visi ir iespējami risinājumi atkarībā no sabiedrības kopējā uzskata par rīcību ar vēsturisko, ideoloģisko mantojumu.

Otrkārt, tiesas secinājums ir pretējs Likumā atspoguļotajai likumdevēja gribai. Saeima par nojaucamu atzīst tikai Rīgā, Uzvaras parkā esošo monumentu „Padomju karavīriem – Padomju Latvijas un Rīgas atbrīvotājiem no vācu fašistiskajiem iebrucējiem”, bet citus nojaukšanas liktenim nolemtos objektus pilnvaro noteikt Ministru kabinetu, kā arī pašvaldības. Tiesas secinājums, ka pašvaldībām šādi objekti bija jānojauc jau iepriekš, ir pretējs tiesiskās noteiktības prasībām un Likumā ietvertajam pilnvarojumam Ministru kabinetam un pašvaldībām konkretizēt, kuri objekti tad patiesi būtu nojaukami. No tā izriet, ka pašvaldībām iepriekš nebija pienākuma nerūpēties par šiem objektiem. Tā kā objektu nojaukšanas pienākums nepastāvēja iepriekš, pašvaldību rīcība, tos saglabājot, lai arī, iespējams, ne visiem politiski tīkama, bija tiesiska. Savukārt pirms Likuma spēkā stāšanās atsevišķu objektu nojaukšana bija vērtējama kā pašvaldības iedzīvotāju interesēs īstenota rīcība tās autonomo funkciju ietvaros.

Treškārt, no likumprojekta anotācijas izriet, ka demontējamie objekti iepriekš tika uzskatīti par vēstures liecību un to vēstījums ir mainījies līdz ar Krievijas pilna apmēra iebrukumu Ukrainā. Likumdevēja ieskatā, līdz ar šiem notikumiem objekti kļuva par potenciālām iedzīvotāju uzskatu konflikta vietām.

Nudien, jau 2016. gadā tika uzsvērts, ka šie pieminekļi tika (vai varēja tikt) izmantoti Krievijas politiskās ietekmes demonstrācijai Latvijas teritorijā, kas it sevišķi aktualizējās pēc Krievijas agresijas Ukrainā un ar to saistītajām propagandas kampaņām masu medijos, izmantojot ar Krievijas impērijas „vēsturiskajām tiesībām” saistītus argumentus (*Mintauris M. Pieminekļi un atmiņa: padomju perioda kultūras mantojums Latvijā. Grām.: Atmiņu kopienas: atceres un aizmiršanas kultūra Latvijā. Rīga: Zelta Grauds, 2016, 124. lpp.*). Ir atzīts, ka Krievijas valsts aģentūras regulāri uzsver kara atmiņas vienojošo, pārnacionālo dimensiju un to izmanto, lai attaisnotu Krievijas Federācijas mūsdienu politiku (*Gabowitsch M. What Has Happened to Soviet War Memorials since 1989/91? Journal of Soviet and Post-Soviet Politics and Society, 2021, p. 204*). Šāda atmiņa ir būtiska atsevišķu sabiedrību grupu kolektīvo identitāšu konstruēšanā. Arī Latvijā noteiktas grupas ir aicinājušas piedalīties okupācijas fakta neatzīšanā un PSRS sabiedrības un politiskā režīma rehabilitācijā (*Hanovs D. Kolektīvās atmiņas Eiropas kultūrtelpā: konflikti un iekļaujošais potenciāls. Grām.: Atmiņu kopienas: atceres un aizmiršanas kultūra Latvijā. Rīga: Zelta Grauds, 2016, 32. lpp.*). Tāpat atzīts, ka Latvijā aug paaudze, kuras etniskā un kultūras identitāte turpina atspoguļot sabiedrības atmiņu kopienu savstarpēju atsvešināšanos, ko citstarp nostiprina dalība atmiņu performatīvajās praksēs 16. martā un 9. maijā (*turpat*), kuru īstenošanai būtiski bija Latvijas okupācijas laikā uzstādītie pieminekļi.

Līdz ar to Likums bija valsts politisks lēmums, kā risināt vēsturiskā, ideoloģiskā mantojuma sniegto vēstījumu sekas, ievērojot Latvijas vēsturi un tās līdzību ar pašreizējo Ukrainas daļas okupāciju, kā arī novērst aktuālos valsts apdraudējumus.

Apkopojot iepriekšminēto, piekrītu, ka valsts varēja pieņemt likumu, ar kuru regulēt pašvaldību ārtelpā un iekštelpās esošo objektu demontāžu, taču demontāžas lēmuma pamatā nav valsts nepārtrauktības princips, bet gan noteikts valsts politisks uzskats par rīcību ar vēsturisko, ideoloģisko mantojumu. Ar Likumu likumdevējs vienkārši noteica normatīvu realitāti, izslēdzot noteiktas, pieminekļu veicinātas atmiņu interpretācijas, kas tika atzītas par nepieņemamām šābrīža ģeopolitiskajā situācijā.

3. Nepiekrītu spriedumā izvēlētajam „pienākuma” jēdzienam un tajā balstītajam izvērtējumam. Šādi tiesa nonāk pretrunā ar tiesību sistēmā noteikto kārtību, kādā pašvaldībām ir nosakāmi uzdevumi un kā izvērtējama to uzdošanas satversmība.

Apstrīdētās normas nosaka Pieteikuma iesniedzējai jaunu pārvaldes uzdevumu un detalizē tā izpildes kārtību. Proti, ja par tās publiskajā telpā esoša pieminekļa, kam nebija piešķirts valsts nozīmes kultūras pieminekļa statuss, izskatu un nākotni pašvaldībai iepriekš bija absolūta lemšanas brīvība, tad ar apstrīdētajām normām likumdevējs ir ne tikai pārņēmis lēmumu savā kompetencē, bet arī noteicis konkrētus, pašvaldībām pildāmus pienākumus ar konkrētiem nosacījumiem. Kā norādījusi arī pieaicinātā persona Bucerius Tiesību skolas Publisko tiesību I – Publiskās tiesības, starptautiskās publiskās un Eiropas tiesības – katedras vadītājs profesors *Dr. Jerns Aksels Kemmerers (Jörn Axel Kämmerer)*, iespējams runāt par „pašpārvaldes tiesību atcelšanu, pārklāšanās ceļā”, jo kopumā pašvaldību atbildība par pieminekļiem saglabājas; to tikai pārklāj un faktiski izslēdz jaunais „demontāžas” uzdevums noteiktās teritorijās”; pašpārvaldes uzdevums tiek aizstāts ar valsts uzdevumu, kas savukārt ir jāpilda pašvaldībām (*sk. viedokļa 7., 8. lpp.*). Līdz ar to Satversmes tiesai bija jāpārbauda gan kompetences atņemšanas, gan uzdevuma uzdošanas tiesiskums, ko tā pēc būtības arī daļēji dara, tomēr nelietojot administratīvajās tiesībās pastāvošo juridisko terminoloģiju. Spriedumā pastāv pretruna par to, ka uzdevums vienlaikus ir pienākums un kārtība.

Izskatāmajā lietā Satversmes tiesai vispirms bija jāizvērtē, vai (atbilstoši kādiem kritērijiem) likumdevējs varēja atņemt pašvaldībām tiesības lemt par to teritorijā esošajiem pieminekļiem. Vietēja rakstura funkcijas īstenošanā valsts var iejaukties tikai publisku interešu labad, ja secināms, ka konkrētā uzdevuma pienācīgu izpildi nebūtu iespējams nodrošināt citādi. Pieņemot, ka pašvaldību domju politiskie uzskati par vēsturiskā, ideoloģiskā mantojuma izpratni un iespaidu atšķiras, valsts varētu izlemt, kā vienoti jārīkojas ar šo mantojumu. Tālāk Satversmes tiesai būtu bijis jāizvērtē, vai lēmuma par objektu nākotni izņemšana no pašvaldību kompetences un pēcāk atkārtota nodošana konkrēta uzdevuma veidā būtu efektīva un samērīga. Tiesai bija jāanalizē, vai pašvaldībai tika piešķirta pienācīga rīcības brīvība, lai pielāgotu uzdevuma izpildi vietējiem apstākļiem (*sk. Hartas 4. panta piekto daļu*).

4. Tiesa sašaurināja un tādējādi nepareizi piemēroja Hartā noteiktās tiesību normas pieņemšanas procesa prasības attiecībā pret apstrīdēto normu pieņemšanas procesu. Tāpat tiesa atkāpās no sava iepriekš definētā labas likumdošanas standarta.

Hartas 4. panta sestajā daļā īpaši uzsvērts likumdevēja pienākums konsultēties, cik iespējams savlaicīgi un atbilstošā veidā. Konsultāciju laikam un veidam ir jābūt tādām, lai vietējām varām ir īsta iespēja izvērtēt pieņemamo lēmumu ietekmi (*sk.: Vietējo pašvaldību kongresa paskaidrojošais memorands „Kongresa mūsdienu komentārs Eiropas Vietējo pašvaldību hartas Skaidrojošajam ziņojumam”*. Eiropas Padome, 2020. gada 12. februāris, CG38(2020)11prov, 80. punkts. Pieejams: rm.coe.int). Papildus tam Hartas 9. panta komentārā norādīts, ka saskaņā ar samērojamības principu jebkuram jaunam uzdevumam, kas uzticēts vai nodots vietējām pašvaldībām, ir jāpievieno atbilstošs finansējums vai ienākumu avots, lai segtu papildu izdevumus. Attiecīgi, lai aizsargātu vietējo iestāžu intereses un autonomiju, ir ieteicams, lai jebkura pilnvaru un uzdevumu nodošana būtu balstīta uz rūpīgu aprēķinu par faktiskajām pakalpojumu sniegšanas izmaksām, kas jāsedz vietējām iestādēm. Obligāto un deleģēto uzdevumu izmaksas var ietvert vairākus faktoros (piemēram, iedzīvotāju sociālekonomisko struktūru), lai veiktu precīzākus aprēķinus un izvairītos no patvaļīgiem politiskiem lēmumiem (*turpat, 150. punkts*). Proti, pirms uzdevuma uzdošanas pašvaldībām likumdevējam ir rūpīgi jāizvērtē, kādu slogu tas radīs, pašam pilnībā sedzot šīs izmaksas.

Arī Satversmes tiesa ir atzinusi, ka valsts un pašvaldību attiecības ir veidojamas dialoga formā, ievērojot labas ticības principu un savstarpējo cieņu, lai nodrošinātu efektīvu valsts pārvaldību un resursu izmantošanu (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 15. maija sprieduma lietā Nr. 2019-17-05 18. punktu*). Demokrātijas pamatā ir savstarpēja uzklauššana, viedokļu daudzveidība, kā arī labākā risinājuma meklējumi, bet autoritāri risinājumi, kas neņem vērā indivīdu intereses, tikai šķietami rada vienveidību sasniedzamajā rezultātā, veicina netaisnības un respekta trūkuma izjūtu; sašķelta valsts ir vieglāk pakļaujama dažāda veida apdraudējumiem.

Pieņemot likumu, Saeimai nebija priekšstata par to, kurās pašvaldībās kādi demontējami objekti atrodas, tādēļ tika dots pilnvarojums Ministru kabinetam objektus noteikt. Tā kā likumdevējam nebija pašvaldībās demontējamo objektu saraksta, Likuma pieņemšanas laikā netika veiktas pienācīgas konsultācijas ar uzdevuma izpildē iesaistītajām pašvaldībām. Tāpat netika izdarītas apstrīdētajās normās ietvertā uzdevuma

izmaksu aplēses, izņemot uz vienas lapas noformētu Finanšu ministrijas paziņojumu, ka valsts finansējuma daļa objektu demontāžai būs.

Līdz ar to likumdevējs pēc būtības nezināja, kādu finanšu slogu tā lēmums radīs. Izvēlētais finansējuma modelis pašvaldībām radīja 2022. gadā neparedzētas un arī paša likumdevēja precīzi neapjaustas finanšu saistības. No Saeimas atbildīgās komisijas sēdēm izriet, ka šāda izvēle veikta apzināti, argumentējot, ka „izmaksas būs tikai kapeikas” un ka pašvaldību budžeti 2022. gadā ir auguši. Šāds pamatojums, manuprāt, nav uzskatāms par pienācīgu.

Tiesai bija šādi apstākļi jāievēro un attiecīgi jāsamēro gan ar Hartas prasībām, gan ar tiesas konkretizēto likumdošanas kvalitātes standartu.

5. Nepiekrītu Satversmes tiesas sniegtajam Likuma 8. panta pirmās daļas satversmības izvērtējumam.

5.1. Pašvaldības pastāvēšanai un darbības organizēšanai ir nepieciešamas finanses. Tādēļ pie pašvaldības principa neatraujami pieder arī pašvaldības autonomija pašai lemt par savu ienākumu un izdevumu pārvaldību, proti, finansiālo pašatbildību (*sk. Burgi M. Kommunalrecht. München: Beck, 2019, S. 300*). Pašvaldības finanšu autonomijas princips citstarp ir konkretizēts Hartas 9. panta pirmajā daļā, kas paredz, ka vietējām valsts varas institūcijām tautsaimniecības politikas ietvaros ir tiesības uz saviem finanšu līdzekļiem, kas ir adekvāti un ar kuriem tās var brīvi rīkoties savu pilnvaru robežās. It sevišķi šāda neatkarība ir būtiska, ņemot vērā, ka pašvaldības finanšu līdzekļus pamatā sastāda vietējie nodokļi un nodevas jeb pašvaldības iedzīvotāju finansiālie resursi, kurus tie ir nodevuši pašvaldībai publiskajai pārvaldei un pakalpojumu nodrošināšanai.

Princips sīkāk konkretizēts Hartas 9. panta otrajā daļā, kas paredz, ka jebkuram jaunam uzdevumam, kas uzticēts vai nodots pašvaldībām, ir jāseko atbilstošam finansējumam vai ienākumu avotam, lai segtu papildu izdevumus. Arī pieaicinātās personas – profesors *Dr. Jerns Aksels Kemmerers* un profesors *Dr. Kristofs Brūnings* – savos viedokļos atzinuši, ka saskaņā ar finanšu sasaistes principu suverēna akta izmaksas sedz tā iestāde, kas to ir ierosinājusi. *Dr. Kristofs Brūnings* jo īpaši ir norādījis, ka tad, ja pašvaldībai nav paredzēta valsts kompensācija par likumā dotu uzdevumu demontēt pieminekļus, tā esot nepamatota iejaukšanās pašvaldību pašpārvaldes garantijās.

Viena no finanšu sasaistes principa skaidrojošajām pozitīvizācijām, kas attiecināma uz valsts un pašvaldības savstarpējām attiecībām, Latvijas tiesību sistēmā ietverta likumā

„Par pašvaldībām”, kas paredz, ka pašvaldībai tiek nodrošināts finansējums, kas nepieciešams tai uzdotā uzdevuma izpildei. Proti, pārvaldes uzdevums, kura izpilde iepriekš nav bijusi pašvaldības autonomajās kompetencēs, kura veikšanu pašvaldība nav tiesīga fundamentāli ietekmēt un par kura izpildi tā arī nav atbildīga, nevar nelabvēlīgi ietekmēt pašvaldības budžetu. Pretējā gadījumā valsts ir iejaukusies pašvaldības budžeta plānošanā gan procesuāli, gan arī pēc būtības (satura), samazinot tai pieejamos finanšu resursus un faktiski īstenojot sev vajadzīgu rīcību, bet uz pašvaldības rēķina.

Tieši tas noticis konkrētajā gadījumā.

5.2. Saeima šādu pārkāpumu ir pamatojusi ar uzdevuma unikālo dabu. Tomēr pat gadījumos, kad uzdevums ir unikāls vai valstiski nozīmīgs, likumdevējs nedrīkst ignorēt fundamentālus pašvaldību tiesību principus, no kuriem tiesību normas neparedz tiesības atkāpties. Ja šādas atkāpes notiek, uzdevums, kas ir vērsts uz valstiskuma stiprināšanu, patiesībā rada negatīvu ietekmi uz likuma varu un subsidiaritātes principu, kā arī valsts un pašvaldību savstarpējo cieņu. Proti, šādā situācijā rīcība, kas ir vērsta uz demokrātijas stiprināšanu, to patiesībā grauj.

Demontējamie objekti Latvijas Republikas teritorijā atradās jau vairāk nekā trīsdesmit gadus pēc valsts neatkarības atjaunošanas, un Likuma virzīšanas un pieņemšanas brīdī kopš Krievijas pilna iebrukuma Ukrainā sākuma bija pagājuši jau vairāki mēneši, savukārt kopš citām Krievijas īstenotām agresijas izpausmēm pret Eiropas Padomes valstīm jau pat vairāki gadi. Vēl jo vairāk – Baltijas valstīs padomju militārpersonām un Sarkanās armijas karavīriem un iekarojumiem veltīto monumentu ideoloģiskā nozīme aktualizējās jau pēc tam, kad 2007. gada pavasarī Igaunijas varas iestādes pārvietoja padomju karavīriem veltīto pieminekli no Tallinas centra uz militāro kapsētu, kam sekoja krievu kopienas pārstāvju organizētas un stihiskas protesta akcijas (*sk. Mintauris M. Cīņa ar ēnu. Par pieminekļu derīgumu un kaitīgumu dzīvei. Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls, 2022, Nr. 2 (117), 152. lpp.*). Pēc notikumiem Tallinā arī Latvijas akadēmiskajā vidē esot norisinājušās diskusijas un veikti pētījumi par sabiedrības attieksmi pret „padomju mantojumu” gan tā materiālajā, gan nemateriālajā formā, taču nacionāla līmeņa pasākumi, kuru mērķis ir panākt šā mantojuma objektu aizvākšanu no publiskās telpas, nesekoja (*turpat*).

Šajā laikā likumdevējs varēja atgādināt pašvaldībām, ka šie objekti ir jānojauc un izvēlēties citu regulējuma formu, tostarp to nenosakot kā demontāžas uzdevumu, kas pildāms īsā laika periodā, bet gan vispārīgi liedzot konkrēto propagandas simbolu un

vēstījumu ekspozīciju publiskajā vidē. Šādā veidā tiktu regulēta pašvaldības autonomo funkciju izpilde, tām neradot tiešu uzdevumu un šāda apmēra izmaksas. Tas netika darīts. Likumdevējs arī neizvēlējās citus veidus, kā cīnīties ar padomju mantojumu un okupācijas sekām. Tika pieņemts politisks lēmums, kuru vadīja pārlicība, ka līdz ar pagātnes traumu (padomju okupāciju) simbolizējošo objektu iznīcināšanu notiks atbrīvošanās no pašas traumas un tās radītajām sekām (*turpat, 159. lpp.*). Turklāt šo uzdevumu likumdevējs izvēlējās arī nepildīt pats.

Ja likumdevējs izvēlējās regulējumu pieņemt ātri un konkrētā veidā izpildāmā uzdevuma formā, tam bija jāapzinās, ka tiesiskā demokrātiskā valstī šim uzdevumam ir jāseko finanšu līdzekļiem, kuru apmēra ietekme uz valsts budžetu tam arī bija jāizvērtē pirms lēmuma pieņemšanas.

Laicīga un mērķtiecīga pārejas tiesiskuma nodrošināšanas un demokrātijas aizsardzības procesa vietā kara radītā vēlme kardināli un ātri veikt publiskās telpas desovjetizāciju un dekolonizāciju apstrīdēto normu formā iejaucās pašvaldību jau sastādītajā budžetā 2022. gadam (pašvaldību budžeta tiesībās), nosakot tām pienākumu pāris mēnešu laikā atrast līdzekļus to neatbalstītam vai vismaz pašu neizvēlētam uzdevumam.

5.3. Satversmes tiesa norādīja, ka šāds finansējuma modelis ir tiesisks, jo uzdevums bijis visu valsts iedzīvotāju, tostarp pašvaldības iedzīvotāju, interesēs. Tomēr teju jebkuru uzdoto pienākumu būtu iespējams interpretēt kā tādu, kas vismaz minimālā līmenī ir pašvaldības iedzīvotāju interesēs. Tātad ar šādu argumentu likumdevējam ikkatra deleģējuma ietvaros būtu iespējams izvairīties no finanšu sasaistes principa pilnīgas izpildes.

Satversmes tiesas argumenti, ka šim mērķim var (un pat nepieciešams) izmantot tos pašvaldības budžeta līdzekļus, kas plānoti pašvaldības teritorijas labiekārtošanai, neievēro pašvaldības lēmumu pieņemšanas kompetenci, turklāt ir balstīti pieņēmumā, ka pašvaldībai šādi finanšu līdzekļi vispār ir. Tā kā valsts deleģēta uzdevuma izpilde pašvaldībai ir saistoša, tā izpildei vajadzīgais finansējums pašvaldībai jārod no citiem sava budžeta ieņēmumiem. Savukārt tas liedz pašvaldībai izmantot šos pašvaldības budžeta līdzekļus citiem pašvaldības budžetā plānotajiem pārvaldes uzdevumiem un funkcijām, ietekmējot pašvaldības ilgtspēju.

Visbeidzot, tiesa norāda uz Likumā noteikto iespēju objektu demontāžai vākt un izmantot fizisko un juridisko personu ziedojumus. Šeit jānorāda, ka ziedojumi kā finanšu

avots vienmēr ir bijuši daļa no pašvaldību budžeta un tas nav jauns finanšu avots. Turklāt ir nepieļaujami valsts uzdevuma izpildi pārnest uz iedzīvotāju pleciem, pašvaldības turklāt vēl kauninot par to iedzīvotāju kūtrumu šāda uzdevuma finansēšanā. Kā atzinis arī Dr. Kristofs Brūnings, no to pašvaldību viedokļa, kuras kāda iemesla dēļ nolēmušas neatbalstīt objektu demontāžu, pienākums segt demontāžas izmaksas esot tikpat kā sankcija; turpinot šo domu, ja pašvaldību iedzīvotāji ideoloģisku vai sociālfinansiālu iemeslu dēļ izvēlējušies neziedot objektu demontāžai, pašvaldībai šī sankcija ir jācieš vēl lielākā apmērā.

No tā izriet mana pārlicība, ka Likuma 8. panta pirmā daļa pārkāpj finansējuma sasaistes principu un attiecīgi pašvaldības principu. Līdz ar to Likuma 8. panta pirmā daļa neatbilst Satversmes 1. pantam kopsakarā ar Satversmes 101. panta otrās daļas pirmo teikumu. Lai novērstu situāciju, kurā pašvaldība ir nepamatoti finansējusi valsts uzdevumu, attiecībā uz Pieteikuma iesniedzēju Satversmes tiesai bija jāatzīst Likuma 8. panta pirmā daļa par spēkā neesošu no tās pieņemšanas brīža.

Tiesnesis*

J. Neimanis

**Dokuments parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu.*